

Utlåtande 2015:108 RI (Dnr 171-1405/2015, 319-858/2014)

Riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.
2. Berörda nämnder och ska följa riktlinjerna i det lokala utvecklingsarbetet.
3. Stockholms Stadshus AB uppmanas att uppdra åt berörda bolagsstyrelser att följa riktlinjerna i det lokala utvecklingsarbetet.
4. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att samordna och följa upp arbetet med riktlinjerna.
5. Kommunstyrelsens redovisning av uppdrag i budget 2014 om att ta fram ett förslag till program för ytterstadens utveckling godkänns.

Kommunstyrelsen beslutar, under förutsättningar att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, följande.

Demokrati- och ytterstadsutskottet ges i uppdrag att samordna och följa upp arbetet med riktlinjerna.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

Stockholms stad har under en lång rad år genomfört satsningar och projekt för ökad social sammanhållning inom staden och positiv utveckling i ett antal utvalda stadsdelar i ytterstaden. Under 2000-talet har exempelvis den så

kallade Stadsdelsförnyelsen genomförts under perioden 2002-2006 och sedan år 2007 har staden bedrivit ett arbete med utveckling av ytterstaden inom ramen för särskilda ytterstadsvisioner: Vision Järva och Vision Söderort samt Vision Hässelby-Vällingby.

Inriktningen i budget 2015 är att det ska skapas stabila förutsättningar för ett långsiktigt utvecklingsarbete inom den ordinarie verksamheten i de stadsdelsnämnder som har särskilda utmaningar samt att samarbetet inom stadens organisation ska vidareutvecklas. I detta ärende lämnas förslag till riktlinjer för det lokala utvecklingsarbetet. Riktlinjerna hänger samman med ärendet Vision 2040 – Ett Stockholm för alla (dnr 119-1401/2015, 025-634/2014). Stadens vision ska ge en övergripande ram och inriktning för ett lokalt utvecklingsarbete där lokala utvecklingsprogram tas fram efter en dialog med invånare, föreningar, företagare och andra lokala intressenter.

Vidare har riktlinjerna tagit utgångspunkt i kommunstyrelsens arbete med att ta fram förslag till program för ytterstadens utveckling (en sammanhållen stad) och de remissvar som då lämnades till kommunstyrelsen.

I ärendet föreslås följande övergripande riktlinjer.

1. Lokalt utvecklingsarbete ska utgå från ett medborgarperspektiv med stadsdelsnämnderna som nav.
2. Alla stadsdelar ska utvecklas utifrån sina egna förutsättningar och unika kvaliteter med utgångspunkt från stadens vision och budget.
3. Resurser ska styras till områden med störst behov.
4. Uppföljningen och samordningen av det lokala arbetet ska fördjupas.

Beredning

Ärendet om riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete har initierats av stadsledningskontoret.

Beredning av program för sammanhållen stad

Ärendet avseende program för en sammanhållen stad har under våren 2014 remitterats till samtliga facknämnder, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, Hyresgästföreningen Stockholm, Fastighetsägarna Stockholm och SABO (Sveriges Allmännyttiga

Bostadsföretag). Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet till Stockholmshem, AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder och Stockholm Business Region.

Av dessa har arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, kulturnämnden, revisionskontoret, stadsarkivet, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, valnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Hyresgästföreningen Stockholm, Fastighetsägarna Stockholm samt SABO ej inkommit med svar.

Idrottsförvaltningen och Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning har inkommit med ett kontorsyttrande.

Idrottsförvaltningen ser överlag positivt på förslaget till program och särskilt positivt är det att fritid, idrott och kultur får en framträdande plats.

Kyrkogårdsnämnden är i huvudsak positiv till programmet men saknar en tydligare analys kring syftet och varför olika målområden har valts ut och vartåt de syftar.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser med hänvisning till ett antal synpunkter att programmet bör utvecklas så att även miljömässig/ekologisk hållbarhet nås.

Socialnämnden anser att det kan finnas fördelar med att ha ett gemensamt program för ytterstadens utveckling istället för de tidigare framtagna visionerna samt att förslaget till program för ytterstadens utveckling ska medverka till en gynnsam utveckling för de stadsdelar där de sociala riskfaktorerna är högst i staden.

Servicenämnden stödjer förslaget till program för en sammanhållen stad.

Utbildningsnämnden välkomnar förslaget och menar att utmaningarna i de tre geografiska områdena är snarlika och att det finns ett värde i en gemensam kraftsamling.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ser positivt på att staden fortsätter med ett program för valda områden i ytterstaden och understryker vikten av att fokus sätts på långsiktighet och integrering i ordinarie verksamhet när projekt tillskapas så att lyckade projekt ges möjlighet att implementeras i den ordinarie verksamheten.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning anser att mycket av det arbete som beskrivs i förslaget till program för en sammanhållen stad är sådant som redan pågår inom stadsdelsförvaltningens verksamheter och ser positivt på de utpekade målområdena och ansvarsfördelningen för att uppnå de olika målen inom dessa.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd ser positivt på att ett nytt gemensamt program för ytterstadsarbetet tas fram och ser gärna att samtliga ytterstadsnämnder omfattas av programmet men att särskilda medel avsätts för insatsområdet, social hållbarhet, för de föreslagna nämnderna med ett högt riskindex.

Stockholms Stadshus AB är sammantaget positiv till förslaget, men ser också med viss oro på att programmet ska integreras och implementeras och följas upp i ILS, då det finns en risk att ILS-systemet, dess redovisningar och uppföljningar blir så omfattande att berörda beslutsfattare och andra intressenter inte kan få en rättvisande bild av respektive bolags och nämnds verksamhet.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor anser att det finns många och stora brister i förslaget, framförallt ur ett demokratiskt perspektiv.

Mina synpunkter

Stockholm är en fantastisk stad att leva, arbeta och bo i. Men Stockholm är också en delad stad där levnadsförhållandena varierar stort och vi når ännu inte upp till målet om en jämlik stad. Vi ska föra en politik som gör att Stockholm på blir en stad som håller samman, där alla människor ges förutsättningar att förverkliga sina livschanser och stärka sitt välbefinnande. Den långsiktiga visionen för stadens utveckling är därmed ett Stockholm för alla.

För att nå målet om ett Stockholm för alla behöver vi öka stockholmarnas delaktighet i och inflytande över stadens utveckling. Det är ute i våra stadsdelar som de övergripande visionerna blir konkreta för invånarna och stadsdelsnämnderna har en central roll för det lokala utvecklingsarbetet. Det krävs också ett väl utvecklat samarbete inom stadens organisation och med lokala intressenter kring de lokala utmaningarna

Tillsammans med Vision 2040 pekar riktlinjerna för lokalt utvecklingsarbete ut färdriktningen för vilket Stockholm vi vill se i framtiden och hur vi ska arbeta för att nå målen. Riktlinjerna tydliggör ansvarsfördelning och arbetssätt för det lokala utvecklingsarbetet samt preciserar stadsdelsnämndernas roll. Riktlinjerna är därmed centrala för genomförandet av visionen om ett Stockholm för alla.

Bilaga

Riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete i Stockholms stad.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson och Cecilia Brinck (alla M) och borgarrådet Lotta Edholm (FP) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Förslaget till riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete avslås.
2. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att återkomma med ett förslag som tar sin utgångspunkt i programmet för en sammanhållen stad samt beaktar vad som anføres nedan.
3. Därutöver anføres följande.

Mellan 2007 och 2014 har utveckling av ytterstaden varit högt prioriterat i Stockholms stad. Målet med arbetet har varit att skapa långsiktiga lösningar där satsningarna integrerats i det ordinarie arbetet istället för att investera i kortsiktiga projekt. Resultatet har inte låtit vänta på sig – förutom att Alliansen, vid maktskiftet 2014, lämnade efter sig det lägsta behovet av ekonomiskt bistånd sedan mätningarna inleddes så har vi också ökat tryggheten, ökat den genomsnittliga inkomsten samt investerat miljarder i att renovera allmännyttiga lägenheter samt genomfört viktiga stadsutvecklingsprojekt. Allt detta har skett i nära dialog med de boende i respektive stadsdel samt stadens förvaltningar och bolag internt. Detta har visat sig väldigt framgångsrikt och hela utvecklingen har varit nära kopplat till forskningen som följt projektet under hela perioden.

Under 2014 skickades ett förslag till ”Program för sammanhållen stad” ut på remiss. Förslaget var ett logiskt nästa steg utifrån det framgångsrika ytterstadsarbetet. Tanken var att förslaget skulle behandlas av kommunfullmäktige under hösten 2014, men efter maktskiftet bestämde sig den nya majoriteten för att helt arbeta om förslaget. Vi kan konstatera att detta har resulterat i riktlinjer som jämfört med det föregående förslaget brister i såväl ambition som konkretion.

Programmet för en sammanhållen stad innehöll en tydlig målbild om vilka former av framsteg som skulle ske inom bland annat stadsmiljö, bostäder, utbildning, kultur och arbete, och vilken nämnd som bar huvudansvaret för detta. Därmed skulle det bli möjligt att följa upp utvecklingen under programperioden.

Den rödgrönrosa majoriteten går nu istället fram med ett förslag som helt går emot allt vad stadens tidigare ytterstadsarbete har handlat om. För det första saknar arbetet konkreta målformuleringar och hänvisar istället till de fyra övergripande ambitionerna i den rödgrönrosa majoritetens budget för 2015. För vidare mål hänvisas till de lokala utvecklingsmålen som ska tas fram lokalt i varje stadsdelsnämnd utifrån de utmaningar och behov som finns lokalt. Vi anser dock att det är rimligt att ge stadsdelsnämnderna vägledning om vilka som är det övergripande syftet med arbetet. Detta saknas dock helt.

Inte heller framgår det i ärendet eller i riktlinjerna hur dessa satsningar ska finansieras. I ärendet hänvisas det dels till den sociala investeringsfond som ska inrättas och dels till att de ekonomiska ramarna ska fastställas i samband med budgeten varje år. Samtidigt saknas riktlinjer för vilka projekt som kan och får söka medel från den sociala investeringsfonden.

Stockholms stad behöver ledarskap och konkreta handlingsplaner för att utveckla stadens arbete, snarare än fler övergripande dokument. Risken för dubbelarbete och överlappning är överhängande och stadens styrning blir mer otydlig. Det är dessutom oklart vilken den konkreta skillnaden är mellan det föreslagna lokala utvecklingsarbetet och nämndernas verksamhetsplaner. Eftersom finansieringen ska ske inom fastställd budgetram borde insatserna för det lokala utvecklingsarbetet istället integreras i nämndernas verksamhetsplaner.

Detta lämnar stort utrymme för godtycke och när syftet och målformuleringarna för det övergripande arbetet saknas så är det än svårare. Inte heller håller resonemanget om att det lokala utvecklingsarbetet ska vara långsiktigt samtidigt som budgeten för arbetet fastställs från år till år. Då är vi tillbaka i det arbete som tidigare funnits där verksamheter blir kortare projekt snarare än mer långsiktiga initiativ som på riktigt har möjlighet att åstadkomma förändring. Det är heller inte rimligt att ett så pass viktigt arbete står och faller med vilka politiska prioriteringar och vilka ekonomiska ramar som finns just vid det tillfället.

I ärendet finns fina formuleringar om att öka medborgardialogen samt att det är viktigt att initiativen kommer underifrån. Detta motsätter vi oss inte alls då vi vet att det finns ett stort engagemang bland invånarna i Stockholms stad, inte minst när det gäller den egna närmiljön men vi ser inte hur vi genom fler medborgarkontor ska få mer engagerade medborgare. Mellan 2008–2014 genomförde Stockholms stad återkommande boendedialoger i en rad olika stadsdelar runt om i Stockholm. Engagemanget var enormt och gav också staden ett bra underlag för prioriteringar.

Vidare är det ironiskt att riktlinjerna och den rödgrönrosa majoriteten särskilt lyfter fram vikten av att etablera fler arbetsplatser i socialt utsatta stadsdelar, samtidigt som såväl Stockholms stad som regeringen har beslutat att avbryta flytten av flera myndigheter och förvaltningar från innerstaden till ytterstaden. För att verkligen åstadkomma en förändring så måste Stockholms stad, regeringen och andra offentliga verksamheter ta sitt ansvar och gå i bräsch för detta.

Riktlinjerna utgör också ett bra exempel på majoritetens defensiva hållning när det gäller Stockholms utveckling i stort: lokal utveckling avser alltid sådant som sker i kommunal regi, och aldrig ett helhetsgrepp där fler jobb, arbetsplatser, företag och aktörer på bostadsmarknaden bidrar till att lyfta stadsdelar och skapa nya möjligheter.

Istället för detta förslag så anser vi att vi bör fortsätta på den inslagna vägen där arbetet med att utveckla ytterstaden ska integreras i stadens ordinarie verksamheter men där nämnder och bolag ges direktiv om att prioritera dessa stadsdelar särskilt. På så vis kan vi fortsätta öka tryggheten, bygga bort fysiska barriärer, satsa på att renovera miljonprogrammets fastigheter, satsa på att förbättra och utveckla skolorna, bygga nya bostäder i syfte att öka underlaget för lokal service, se till att människor

kommer i arbete samt implementera beslutet om att flytta ut statliga och kommunala verksamheter till ytterstaden.

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.
2. Berörda nämnder och ska följa riktlinjerna i det lokala utvecklingsarbetet.
3. Stockholms Stadshus AB uppmanas att uppdra åt berörda bolagsstyrelser att följa riktlinjerna i det lokala utvecklingsarbetet.
4. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att samordna och följa upp arbetet med riktlinjerna.
5. Kommunstyrelsens redovisning av uppdrag i budget 2014 om att ta fram ett förslag till program för ytterstadens utveckling godkänns.

Kommunstyrelsen beslutar, under förutsättningar att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, följande.

Demokrati- och ytterstadsutskottet ges i uppdrag att samordna och följa upp arbetet med riktlinjerna.

Stockholm den 7 oktober 2015

På kommunstyrelsens vägnar:
K A R I N W A N N G Å R D

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Anna König Jerlmyr, Cecilia Brinck, Dennis Wedin, Johanna Sjö och Markus Nordström (alla M) och Lotta Edholm (FP) med hänvisning till Moderaternas och Folkpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Karin Ernlund (C) och Erik Slottnér (KD) med hänvisning till Moderaternas och Folkpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Stockholms stad har under en lång rad år genomfört satsningar och projekt för ökad social sammanhållning inom staden och positiv utveckling i ett antal stadsdelar i ytterstaden. Under 2000-talet har den så kallade Stadsdelsförnyelsen genomförts under perioden 2002-2006 och sedan år 2007 har staden bedrivit ett arbete med utveckling av ytterstaden inom ramen för särskilda ytterstadsvisioner: Vision Järva och Vision Söderort samt Vision Hässelby-Vällingby.

Stadsledningskontoret gjorde under 2014 en samlad utvärdering av det så kallade ytterstadsarbetet och med utgångspunkt från utvärderingen och en förankringsprocess inom staden utarbetade stadsledningskontoret ett förslag till program för en sammanhållen stad. Förslaget remitterades våren 2014 till samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Förslaget till program för en sammanhållen stad behandlades dock inte i kommunfullmäktiges beslut om budget för 2015 till följd av att den nya politiska inriktningen enbart delvis stämde överens med innehållet i programförslaget.

I detta ärende föreslås förslaget till program för en sammanhållen stad och de beslutade visionerna för ytterstaden ersättas av stadsövergripande riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete. Lokala utvecklingsprogram ska tas fram av alla stadsdelsnämnder men det är särskilt viktigt att staden fokuserar på de områden som har störst utmaningar.

Riktlinjerna syftar till att tydliggöra ansvarsfördelning och arbetssätt. Ett annat syfte är att tydliggöra hur det lokala utvecklingsarbetet hänger samman med den övergripande inriktningen i fullmäktiges övergripande vision, budgetinriktning och andra stadsövergripande utvecklingsprocesser.

Riktlinjerna kan sammanfattas på följande sätt.

1. Lokalt utvecklingsarbete ska utgå från ett medborgarperspektiv med stadsdelsnämnderna som nav.
2. Alla stadsdelar ska utvecklas utifrån sina egna förutsättningar och unika kvaliteter med utgångspunkt från stadens vision, budget.
3. Resurser ska styras till områden med störst behov.
4. Uppföljningen och samordningen av det lokala arbetet ska fördjupas.

I riktlinjerna preciseras också ansvaret för stadsdelsnämnderna, kommunstyrelsens demokrati- och ytterstadsutskott samt övriga berörda nämnder och bolagsstyrelser.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 10 september 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att inriktningen i KF-budget tydliggör att lokala utvecklingsprogram ska utarbetas i nära dialog med stockholmarna och det lokala civilsamhället snarare än på central nivå. Därför föreslås en tydligare roll för stadsdelsnämnderna i detta ärende.

Det lokala arbetet för att uppnå en långsiktig hållbar utveckling i stadsdelarna är många kopplingar till stadens kommission för ett socialt hållbart Stockholm. Kommissionen har i uppdrag att fördjupa analyser och ta fram förslag till åtgärder och stadsövergripande prioriteringar. De lokala utvecklingsprogrammen måste för att få effekt utgå ifrån såväl de lokala förutsättningarna som stadsövergripande långsiktiga strategier för social, ekologisk, ekonomisk och demokratisk hållbarhet.

Stadsledningskontoret betonar därmed vikten av att det lokala arbetet utgår från en allsidig analys och sker inom ramen för KF:s övergripande inriktning för Stockholm som uttrycks i revideringen av den långsiktiga visionen och i stadens budget. Stadsdelsnämnderna behöver också arbeta aktivt med att prioritera mål och åtgärder så att det finns reella möjligheter till genomförande.

Inriktningen i budget är att det ska skapas långsiktiga förutsättningar för det lokala utvecklingsarbetet i stället för tidsbegränsade projekt. Stadsdelsnämnderna fick också i Budget 2015 resursförstärkningar inom flera områden. Därför föreslår stadsledningskontoret att finansieringen av genomförandet av de lokala visionerna i huvudsak hanteras i samband med beslut om årlig budget. En särskild finansiering via social investeringsfond eller annan finansiering kan prövas för vissa åtgärder.

En slutsats av kommissionens analyser är att behoven av såväl stadsövergripande prioriteringar som ett lokalt utvecklingsarbete för ett uppnå en hållbar utveckling är särskilt stora inom följande stadsdelsnämnder:

- Rinkeby-Kista
- Spånga-Tensta
- Hässelby-Vällingby
- Skärholmen
- Enskede-Årsta-Vantör
- Farsta
- Skarpnäck

Införandet av riktlinjerna behöver ske skyndsamt under ledning av demokrati- och ytterstadsutskottet för att så snabbt som möjligt identifiera konkreta åtgärder. Utskottet bör också ha i uppgift att säkerställa att samverkan mellan stadsdelsnämnderna och berörda nämnder och bolagsstyrelser fungerar väl. Tiderna för genomförandet bör översiktligt vara följande.

Hösten 2015	Riktlinjerna antas av kommunfullmäktige
Beslut om resurser till stadsdelsnämnderna i kommunfullmäktiges beslut om budget	
Vår 2016	Lokala analyser och arbete med utvecklingsprogram
Samordning genom kommunstyrelsens demokrati- och ytterstadsutskott	
T1 2016	Lokala utvecklingsprogram för prioriterade områden
antagna i berörda stadsdelsnämnder	
T2 2016	Lokala utvecklingsprogram för prioriterade områden
med konkreta mål och åtgärder antagna i berörda stadsdelsnämnder	
Hösten 2016	Samordning av prioriteringar genom
kommunstyrelsens demokrati- och ytterstadsutskott	
Kommunfullmäktiges beslut om budget för 2017	
Nämnders och bolagsstyrelser beslut om verksamhetsplaner för 2017	
Löpande	Fortsatt utvecklingsarbete
Halvårsrapport till kommunstyrelsens demokrati- och ytterstadsutskott	

Beredning

Ärendet om riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete har initierats av stadsledningskontoret.

Beredning av ärendet avseende program för sammanhållen stad

Det tidigare ärendet avseende program för en sammanhållen stad har remitterats till samtliga facknämnder, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, Hyresgästföreningen Stockholm, Fastighetsägarna Stockholm och SABO (Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag). Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet till Stockholmshem, Svenska Bostäder, Familjebostäder och Stockholm Bussiness Region AB.

Av dessa har arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, kulturnämnden, revisionskontoret, stadsarkivet, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, valnämnden, äldrenämnden,

överförmyndarnämnden, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Hyresgästföreningen Stockholm, Fastighetsägarna Stockholm samt SABO ej inkommit med svar.

Idrottsförvaltningen och Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning har inkommit med ett kontorsyttrande.

Idrottsförvaltningen

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 september 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser överlag positivt på förslaget till program och särskilt positivt är det att fritid, idrott och kultur får en framträdande plats. Ett kvalitativt, innehållsrikt och mångfacetterat fritidsutbud i ytterstaden leder med stor sannolikhet till förbättrad hälsa hos barn och ungdom, ökad sammanhållning och trivsel samt minskad brottslighet. Här fyller idrotten en viktig funktion, utöver att idrott och motion bidrar till fysiskt och psykiskt välbefinnande så bidrar det även till en meningsfull fritid.

Det har i flertalet studier (bland annat Ung livsstil) framkommit att personer med funktionsnedsättning i liten utsträckning deltar i organiserade fritidsaktiviteter. Det är av stor vikt att staden strategiskt och medvetet arbetar för att erbjuda och tillgängliggöra fritidsutbudet även för personer med funktionsnedsättning, både barn, ungdom och vuxna. Förvaltningen förordar därför att fritid för personer med funktionsnedsättning särskilt lyfts fram i programmet.

I det stadsövergripande programmet *Idrottspolitiskt program för Stockholms stad 2013-2017* lyfts ett antal prioriterade målgrupper fram som särskilt viktiga att nå ut till med fysisk aktivitet:

- Ungdomar 13-20 år, särskilt flickor
- Flickor 7-20 år med utländsk bakgrund
- Personer med funktionsnedsättning
- Barn och ungdomar 7-20 år med lägre socioekonomisk bakgrund än

genomsnittet

Förvaltningen förordar att det arbete som framöver kommer att ske med fysisk aktivitet i berörda områden särskilt inriktas på att nå dessa prioriterade målgrupper.

Under rubriken *Stadsmiljö och boende*, mål 2.3 gällande tillgång till olika typer av organisationsformer för idrott/motion, föreslår förvaltningen att idrottsnämnden står kvar som huvudansvarig men att även stadsdelsnämnden blir inskriven som ansvarig. Detta då även stadsdelsförvaltningarna ofta har en nära kontakt med det lokala föreningslivet och i vissa fall även uppför mindre anläggningar för spontanidrott och arrangerar motionsmöjligheter för ungdomar genom till exempel fritidsgårdar och

fältassistenter.

Under *Skola och utbildning*, mål 1.1 punkt 2, gällande att öppna skolan för andra aktiviteter efter skoltid tar även gärna idrottsnämnden ett ansvar då detta är ett ypperligt tillfälle att nå barn och ungdomar med olika former av fysisk aktivitet. Nya fördelningsprinciper för tid medför att idrottsförvaltningen framöver kommer att arbeta för att idrottsanläggningar i större utsträckning blir tillgängliga för till exempel öppen idrottsverksamhet mellan kl. 15-17.

Idrottsförvaltningen ser positivt på att det införs en stadsövergripande styrgrupp samt lokala styrgrupper och arbetsgrupper i respektive stadsdelsnämndsområde. Den lokala förankringen leder förhoppningsvis till att kännedomen om området får ett gott genomslag i arbetet. Förvaltningen bidrar med glädje i arbetet i ytterstadsområdena då idrott och motion många gånger är en viktig del i att förbättra ett område, inte minst när det gäller att förbättra hälsoläget för invånarna. Förvaltningen ser även att det i de berörda stadsdelarna bor många av de grupper som prioriteras i stadens idrottspolitiska program.

Avslutningsvis ser förvaltningen positivt på de risk- och sårbarhetsindex som tagits fram av Sweco, dock är frågan om indexet som berör hälsa ska breddas något då hälsa som begrepp är mycket vidare än missbruk och sjuktal. Inspiration till att utveckla just detta index skulle kunna hämtas från Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsomål. Förvaltningen har möjlighet att bidra med kunskap för att utveckla hälsoindexet.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2014 att lämna förvaltningens utlåtande utan eget ställningstagande.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 18 augusti 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till *Program för en sammanhållen stad* men saknar en tydligare analys kring syftet med programmet och varför olika målområden har valts ut och vartåt de syftar. Målen kan tjäna på att preciseras utan att blanda ihop dem med olika medel för att nå dem.

Förvaltningen vill i sammanhanget framhålla kyrkogårdsnämndens arbete med att erbjuda anhöriga stor valfrihet och mångfald i utbudet av service och tjänster. Nämnden har också en tradition av att erbjuda exempelvis praktikplatser till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Planeringen för en ny begravningsplats på Järvafältet är en del av Vision Järva och följer intentionerna i *Program för en sammanhållen stad*. Järva begravningsplats ska långsiktigt erbjuda en mångfald av gravskick och är också ett exempel på hur man kan skapa nya mötesplatser med stor hänsyn till platsens befintliga värden. Planerna har dock ändrats och anpassats utifrån andra behov och nu senast utifrån krav på mera byggbar mark för bostäder.

För närvarande arbetar Stadsbyggnadskontoret med att ta fram en detaljplan för det aktuella området. Detaljplanen förväntas skickas ut för samråd och remissförfarande under oktober månad.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2014 att utan eget ställningstagande överlämna miljöförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 september 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen konstaterar att programmet för en sammanhållen stad fokuserar på sociala frågor. Endast ett fåtal av målen har koppling till miljöfrågor. Detta trots att budgeten anger att detta arbete ska leda till *ökad ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet*.

I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande står det att förslaget till program vilar på sju underlag, bland annat *Förslag till reviderad vision för Stockholms stad 2030*. Denna vision innehåller ett avsnitt om en ekologiskt hållbar stad, där frågor om t.ex. klimat, fossilbränslefria energikällor, stimulerande av miljöteknikföretag, miljösmart teknik och miljökrav vid ombyggnation tas upp.

Kommunfullmäktige beslutade den 19 oktober 2009 § 30 att de renoveringar som planeras inom ramen för upprustningssatsningen i miljonprogramområdena skulle genomföras med tydlig miljöprofil.

För att uppnå internationella, nationella och lokala miljö- och energimål räcker det inte att satsa på dessa frågor i enstaka miljöprofilområden vid nyproduktion, som exempelvis Norra Djurgårdsstaden och Hammarby sjöstad. De flesta bostäderna som kommer att finnas i Stockholms stad inom överskådlig framtid är redan byggda. Det är därför nödvändigt att göra miljöåtgärder även i det befintliga bostadsbeståndet, förslagsvis vid större renoveringar och upprustningar.

Miljöförvaltningen anser med hänvisning till ovanstående att programmet bör utvecklas så att även miljömässig/ekologisk hållbarhet nås. I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande står det att "När det gäller miljömässig hållbarhet hänvisas till stadens miljöprogram." Miljöförvaltningen bedömer att det finns en rad miljöfrågor som är aktuella i upprustningen av socialt utsatta områden som inte beaktas i miljöprogrammet och inte heller i andra styrdokument i staden. Erfarenheter från projektet Hållbara Järva visar också att satsningar på energi- och miljöfrågor vid upprustning av bostadsområden, i kombination med utbildning och information om miljömässigt beteende, bidrar till en förbättrad boendemiljö, förhöjd delaktighet, ökad trivsel och stolthet över sitt område.

Miljöförvaltningen föreslår nedan justerade samt nya mål som syftar till

miljömässig hållbarhet.

Stadsmiljö och boende

Miljöförvaltningen föreslår att mål

1.1 Ett ökat samband mellan stadsdelar ska uppnås genom bebyggelse av bostäder, parker, byggnader för kultur och rekreation, arbetsplatser och handel.

kompletteras med ”utveckling av natur- och rekreationsområden”. Detta ligger i linje med de nya ”stockholmsstråk” som föreslås i *Den gröna promenadstaden*.

Stockholmsstråk beskrivs där som välskötta, karaktärsfulla gröna samband, där populära funktioner samlas längs välanvända promenadstråk, för att skapa starkare koppling mellan olika stadsdelar.

Miljöförvaltningen föreslår att följande mål läggs till:

1.3 Vid upprustning av områden ska utemiljöerna utvecklas med en grönstruktur som stöder och utvecklar ekosystemen och den biologiska mångfalden samt upprätthållandet av värdefulla ekosystemtjänster.

Ju mer yta som tas i anspråk för byggnation i staden, desto viktigare blir det att utnyttja de kvarvarande ytorna smart och effektivt. Utemiljöer som förses med grönska på ett medvetet sätt kan bidra med en rad ekosystemtjänster som exempelvis rekreation, lekmiljöer, trivsel, svalka, skugga, dagvattenhantering, bullerdämpning och biologisk mångfald.

Miljöförvaltningen föreslår att Grönytefaktorn används vid upprustningen av ytterstadens bostadsområden. Enligt ”Den gröna promenadstaden” (godkänd av stadsbyggnadsnämnden den 12 december 2013) ska Grönytefaktorn användas i samtliga exploateringsprojekt för att reglera hur stor andel av marken som ska vara grön och vilka ekosystemtjänster det gröna ska bidra med. Grönytefaktorn är ett planeringsverktyg som används för att styra hur stor andel av tak- och markytor som ska vara gröna eller genomsläppliga och vilka ekosystemtjänster dessa ytor ska bidra med. Stockholms Grönytefaktor har utvecklats i planeringsarbetet med Norra Djurgårdsstaden och har använts vid några andra projekt i staden. Som verktyget ser ut idag måste det anpassas till respektive projekt eftersom det utgår från de lokala förutsättningarna på platsen. Det pågår arbete i staden för att ta fram generella verktyg för Grönytefaktor för kvartersmark respektive allmän platsmark.

Miljöförvaltningen föreslår att följande mål läggs till:

1.4 Vid upprustning av områden ska utemiljöerna berikas med ytor för lokal odling, som exempelvis kolonilotter.

Odlingsytor kan bidra till både social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. De bidrar till att människor träffas, rör på sig och får frisk luft samtidigt som de kan få billigare grönsaker. Kretslopp och biologisk mångfald kan också gynnas av odlingar. Kolonilotterna i Järva är mycket populära och välanvända.

Miljöförvaltningen föreslår att mål

3.1 Upprustning och energieffektivisering av bostäder inom programmets områden ska fortsätta med hög takt.

ändras till

3.1 Upprustning av bostäder inom programmets områden ska fortsätta med hög

takt.

och att följande mål läggs till:

3.5 Vid upprustning av bostäder ska dessa energieffektiviseras så att miljöprogrammets mål om hållbar energianvändning nås.

3.6 Vid upprustning av bostäder ska satsningar på lokala fossilbränsle fria energikällor göras, så att dessa levererar minst x % av tillförd energi i driftskedet.

3.7 Vid upprustning av bostäder ska dessa anpassas till ett varmare klimat med energieffektiva lösningar som reglerar inomhusklimatet, exempelvis solavskärmningar.

3.8 Vid upprustning av bostäder ska klimatsmart teknik och hållbara material användas.

Dessa mål utgår från *Förslag till reviderad vision för Stockholms stad 2030*. X % i mål 3.6 bör preciseras för respektive upprustningsprojekt och ambitionerna bör höjas vartefter teknikutvecklingen går framåt. I Järva produceras 15-20 % av fastighetselen med solceller.

Mål 3.7 syftar till att minimera behovet av energikrävande luftkonditioneringsanordningar vid ett varmare klimat.

Miljöförvaltningen föreslår att följande mål läggs till:

3.9 I samband med upprustning av fastigheterna ska staden driva projekt där boende utbildas i hållbar livsstil.

Erfarenheter från projektet Hållbara Järva där boende utbildats i hållbarhetsfrågor som avfall, vatten, energi, klimat, kulturhistoria och hållbara transporter har varit mycket uppskattade och de boende har visat stort engagemang. Förvaltningen bedömer att utbildning om hållbarhetsfrågor som rör närmiljön ger ökad ansvarskänsla och stolthet över sin boendemiljö, vilket i sin tur leder till ökad benägenhet att värna sin närmiljö. Miljöförvaltningen erfar att miljöfrågan är särskild lämplig för dialog med de boende och andra berörda, då det har visat sig att just den delen väcker stort intresse och engagemang hos de boende och sätter in upprustningen i ett vidare sammanhang.

Miljöförvaltningen föreslår att följande mål läggs till:

4.1 Inför varje upprustningsprojekt ska en barnkonsekvensanalys göras.

Analysen bör bland annat beakta barnens hälsa och hur de påverkas av sin närmiljö.

Skola och utbildning

Miljöförvaltningen föreslår följande nya mål:

2.1 Alla barn ska ha tillgång till god utemiljö vid skola och förskola, som stimulerar till lek, rörelse, kreativitet och lärande.

2.2 Alla skolbarn ska kunna cykla och simma.

2.3 I upprustningsprojekt ska utbildningsinsatser göras för att lära vuxna att cykla.

Fysisk aktivitet är viktig för barns hälsa och utveckling. Fysisk aktivitet leder bland annat till mental och motorisk utveckling, ökad kondition, ökad muskelstyrka och förbättrad självuppfattning. Hälsofrämjande åtgärder i skola och förskola når alla barn oavsett bakgrund, hemförhållanden eller intressen. Erfarenheter från Järva visar att många barn och vuxna i detta miljonprogramområde inte kan cykla. Cykelutbildningar

har hållits för både barn i skolan och vuxna på fritiden, och dessa har varit mycket uppskattade. Att fler stockholmare kan och vill cykla är positivt för folkhälsa, klimat och miljö. Det ger också en frihet för individen att kunna transportera sig med cykel och det är även en genusfråga eftersom det är många kvinnor i dessa områden som inte kan cykla.

Jobb och Företagande

Miljöförvaltningen föreslår ett nytt mål:

1.2 I samband med upprustningen av området ska staden driva projekt för att stimulera till nya företag inom miljöteknikbranschen.

Detta mål utgår från *Förslag till reviderad vision för Stockholms stad 2030*.

Miljöförvaltningen föreslår ett nytt mål:

1.3 Vid stadens upphandlingar ska krav ställas på att praktikplats ska erbjudas arbetslösa personer från socialt utsatta områden.

Förvaltningen föreslår att vissa av dessa praktikplatser används för utveckling, utbildning och informationsspridning av miljö-, hälso- och klimatfrågor.

Övriga synpunkter - miljösamordning av ytterstadssatsning

Inom upprustningen av områdena inom programmet för en sammanhållen stad kommer det att behövas samordning även av miljöinsatserna. Miljöförvaltningen har stor erfarenhet av sådant arbete inte minst inom Hållbara Järva och kan bistå projekten med kompetens. Det kommer dock att krävas tilldelning av resurser.

Hållbara Järvaprojektet kan delvis ses som ett pilotprojekt för en miljöprofilering av miljonprogramsområden. I projektet ingår energieffektiv renovering, stor satsning på solceller, hållbara transporter, samt information och delaktighet. Miljöinsatsningen genom Hållbara Järva är ett viktigt komplement till de sociala och ekonomiska satsningar som genomförs genom projektet *Järvalyftet*. Erfarenheter från projektet är viktiga att föra in i arbetet med att utveckla hållbara ytterstadsområden. Andra miljöaspekter som klimatanpassning, hållbara byggnader, avfallshantering, gröstruktur etc. bör också finnas med.

I programmet föreslås att berörda förvaltning kan söka centrala medel för verksamheten. Det anges dock att nya resurser kan tilldelas endast för projekt som inte faller inom den ordinarie verksamheten. Det är en princip som har tillämpats vid tidigare stora projekt, t.ex. miljömiljarden och kompetenssatsningen m.m. Det inte säkert att det är en effektiv lösning. En sådan begränsning tenderar till att genererar byråkrati i ansökningsförfarandet och nämnder och bolag har ibland svårt att skilja mellan vad som är ordinarie verksamheten och vad som annars inte skulle komma tillstånd. Ofta är det ju inte annan verksamhet som behövs, utan mer av det som ändå utförs, men där den ordinarie budgettilldelningen inte är tillräcklig. Vid den närmare utformningen av organisationen för En sammanhållen stad bör det övervägas närmare.

Det skall slutligen tilläggas att miljö- och hälsoskyddsnämnden inte har varit representerad i styrgruppen för Järvalyftet, trots att nämnden ansvarat för det kanske mest uppmärksamma projektet Hållbara Järva, som dessutom är det största projektet inom ramen för Hållbara städer. Projektet skulle vinna på att miljöfrågan också fanns representerad i styrgruppen och att erfarenheterna från projektet ges en vidare

spridning i inom övriga delar av Järvalyftet. Nämnden skulle kunna bidra med övergripande erfarenheter från en rad delar inom miljöområdet. Förvaltningen föreslår därför att nämnden uttalar ett särskilt önskemål om att nämnden genom förvaltningen finns företräd i en kommande styrgrupp för Sammanhållen stad.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 september 2014 att överlämna förvaltningens svar utan eget ställningstagande.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 9 september 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Det är angeläget att skapa förutsättningar för en sammanhållen stad där de olika stadsdelarna framstår som attraktiva att leva i även om det finns olikheter mellan dem. Förslaget till program för ytterstadens utveckling – Program för en sammanhållen stad – ska medverka till en gynnsam utveckling för de stadsdelar där de sociala riskfaktorerna är högst i staden. Förvaltningen anser att det kan finnas fördelar med att ha ett gemensamt program för ytterstadens utveckling istället för de tidigare framtagna visionerna.

Programmet förslås gälla för ett antal stadsdelar inom Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta, Hässelby-Vällingby, Skärholmen, Enskede-Årsta-Vantör samt Farsta stadsdelsnämnder. I den inventering av sociala riskfaktorer Sweco gjort samtliga stadsdelar i ytterstaden med ett riskindex som är högre än stadens genomsnitt. Urvalet av vilka stadsdelsnämnder som ingår i programmet anges baseras på denna inventering.

Förvaltningen saknar dock Skarpnäcks stadsdelsnämnd bland de som föreslås ingå då både stadsdelarna Bagarmossen och Skarpnäcks gård finns med bland de stadsdelar som har ett riskindex högre än stadens genomsnitt. För att få en helhetssyn över utvecklingen i de stadsdelar i ytterstaden som har ett högre riskindex än stadens genomsnitt bör Skarpnäcks stadsdelsnämnd omfattas av programmet.

Förslaget till program bygger på resultatet av gjorda utvärderingar av tidigare satsningar i ytterstaden. Utifrån de erfarenheter man fått av detta arbete kan man nu lägga fast en struktur för framtida arbete där förutsättningarna för att nå framgång är goda. Det är viktigt att ge tydliga uppdrag och mandat till nämnder, bolag, samverkansgrupper och andra aktörer som ingår i den organisationsstruktur man lägger fast för arbetet. I den dialog de olika aktörerna kommer att ha med invånarna i dessa stadsdelar är det också viktigt att vara tydlig med hur beslut fattas och av vilka.

Det finns förutsättningar till ökad samverkan och erfarenhetsutbyte inom ramen för ett gemensamt program. De facknämnder som är delaktiga i arbetet tillsammans med stadsdelsnämnderna kan medverka till spridning av goda exempel och utveckling av samarbetet såväl inom staden som med ideella organisationer och andra städer.

Att följa upp de insatser som görs vare sig det gäller den ordinarie verksamheten eller projekt för att utveckla nya metoder, är av största vikt. Förslaget att integrera programmet i stadens styrmodell ILS ökar förutsättningarna för att följa utvecklingen av arbetet och se om insatserna leder till önskade resultat.

Om facknämnderna ska kunna tillföra den kunskap och de erfarenheter som finns inom respektive nämnds ansvarsområde i utvecklingen av ytterstaden är det angeläget att de lyfts fram i programmet för en sammanhållen stad för att deras ansvar i utvecklingen ska tydliggöras. Utifrån förvaltningens perspektiv bör såväl socialnämnden som kulturnämnden och idrottsnämnden kunna få en större och tydligare roll i detta arbete.

I programförslaget finns förslag på ansvariga nämnder för olika delmål. Förvaltningen menar att socialnämnden borde finnas som medansvarig under fler delmål än *Betygsresultat och resultat på nationella prov* och *Självförsörjning*. Exempelvis anges under delmålet *Samband* att sociala stadsbyggnadsanalyser ska användas för att identifiera det offentliga rummets potential och begränsningar. Såväl socialnämnden som kultur- och idrottsnämnden skulle kunna tillföra viktiga perspektiv i detta arbete.

När det gäller målet Lokalt arbete med social hållbarhet (f.d. Trygghet i vardagen) anges inga mål och delmål. Stadsdelsnämnderna anges vara ansvariga för att i samarbete med det (eller de) bostadsbolag som har ett stort bestånd i området ta fram en analys under våren 2015 utifrån det sociala riskindexet. Utifrån analysen ska mål anges för vilka resultat som ska uppnås inom programperioden. Målen i arbetet med social hållbarhet ska ligga i linje med den dokumenterade planeringen för brottsförebyggande arbete och samverkansavtalen med polismyndigheten som tas fram för varje stadsdelsnämnd.

Förvaltningen menar att det i programmet bör tas upp den riktlinje för brottsförebyggande arbete som tagits fram och där stadsledningskontoret i samverkan med socialförvaltningen ska samverka i den strategiska utvecklingen av stadens brottsförebyggande arbete. Socialförvaltningen ansvarar för metodutveckling och FoU-stöd inom området. Förvaltningen ska också ge stöd genom kunskap om insatser och metoder för att förbättra stadens lokala arbete och stöd till samverkan mellan förvaltningar och bolag i staden. Även när det gäller det trygghetsskapande arbetet har socialnämnden en viktig roll för metodutveckling och stöd.

Servicenämnden

Servicenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 28 oktober 2014 att besvara remissen med förvaltningens utlåtande.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 29 september 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer förslaget till program för en sammanhållen stad. Det är angeläget att staden arbetar långsiktigt för att alla stockholmare ska ha goda levnadsförhållanden, möjligheter till inflytande över sin vardag och närmiljö samt till deltagande i samhällslivet.

Förslaget anknyter tydligt och på ett bra sätt till redovisade erfarenheter och slutsatser från visionsarbetet i ytterstaden. Mål och förslag utgör konkreta prioriteringar och bygger i många fall vidare på redan pågående insatser och uppföljningar av dessa.

I inledningen till programmet framgår att Stockholm enligt Vision 2030 ska vara en sammanhållen stad utan sociala och fysiska barriärer. Det kan övervägas om programmet här kan kompletteras så att beskrivningen av den sociala dimensionen utvecklas något. Detta i linje med den målbild som tecknas i Vision 2030 där den sammanhållna staden (förutom vad gäller stadsmiljö, bostäder m m) beskrivs med nyckelord som öppen, tolerant och välkomnande stad, mångfald som tillgång samt minskning av sociala spänningar genom delaktighet och lokal demokrati.

Staden har stora framtida utmaningar när det gäller bostäder. Bostadsbristen är redan i dagsläget stor och stadens framtidsutredning visar på tendenser till ökad boendesegregation. I programmet anges flera mål och förslag för att komma tillrätta med detta vilka är väl utredda och förefaller vara relevanta, såsom ökad variation och utbud av bostäder med olika upplåtelseformer och storlekar, sammankoppling mellan stadsdelar med mera. För att underlätta bostadsbyggandet och motverka boendesegregationen kan det finnas behov av att utreda även andra faktorer som kan påverka utvecklingen, såsom exempelvis hur utformning av planprocesser påverkar marknadsförutsättningar, markprisens påverkan med mera.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 september 2014 att besvara remissen med förvaltningens utlåtande.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 september 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Inom ramen för de tre visionerna har under åren 2007-2014 verksamheter startats upp inom utbildningsnämndens område som helt eller delvis finansierats med ytterstadsmedel. Av de totalt 450 miljoner som staden haft att fördela har cirka 70 miljoner beviljats till projekt inom områdena skola/utbildning och stadsmiljö. All verksamhet ligger fortsättningsvis i ordinarie drift med undantag av SALUT-projektet som avvecklats på grund av för få sökande elever.

Start Järva-projektet ska ge alla nyanlända barn ett likvärdigt mottagande oavsett skola. Efter en inledande skanning av elevens färdigheter i modersmålet och tidigare skolgång i hemlandet får den mottagande skolan en bättre möjlighet att anpassa

undervisningen efter varje enskild elev. Ytterstadsmedel har beviljats till tre akademier - i Rinkeby, Bredäng och Hässelby gård. Akademiernas syfte är att genom kontakter mellan skola och arbetsliv/högskola öka elevernas studiemotivation. Målet är att den modell som utprövas och utvecklas vid Hässelbygårdsskolan, Bredängsskolan och Rinkebyskolan ska spridas till övriga skolor i ytterstaden. I SALUT har den huvudsakliga målgruppen varit elever i behov av särskilt stöd. Projektet har genom entreprenörskap sökt stimulera elevernas intresse för vidare studier, skapa möjligheter till arbete, lärlingsjobb eller egen företagsamhet i framtiden.

Utbildningsnämnden antog en gemensam strategi för skolutveckling i Järva Söderort 2010. För att öka likvärdigheten mellan stadens grundskolor har nämnden sedan 2013 valt att lägga särskilt fokus på 17 skolor för en högre måluppfyllelse. Alla skolorna ligger inom ytterstadsvisionernas geografiska område. Extensiva handlingsplaner med tydliga målsättningar har upprättats för var och en av dessa så kallade fokusskolor.

Vid utvärderingen av de projekt som beviljats medel konstaterar kommunstyrelsen att i de fall där facknämnder haft en sammanhållande roll - som t ex utbildningsnämnden i arbetet att skapa akademier för utbyte mellan skola och näringsliv - så har arbetet med att sätta mål och resultat för projekten fungerat bättre, samtidigt som erfarenhetsutbytet och spridningen av goda exempel har gått snabbare. Nya nätverk, mötesplatser och kontaktytor till medborgare och lokalt föreningsliv och näringsliv har skapats.

Förvaltningen ser behovet av att hitta former som stödjer och upprätthåller den goda samverkan som kommit till stånd inom ramen för arbetet med ytterstaden. Samverkan måste både vara formaliserad och flexibel nog för att ge utrymme för nytänkande och nya konstellationer. I prioriteringar som deltagarna i boendedialogerna har gjort om vad som behöver stärkas i arbetet framåt har skolans viktiga roll understrukits. Många aktörer är intresserade av att bidra till skolans utveckling. Det intresset måste fångas upp och tas tillvara.

Förvaltningen välkomnar kommunstyrelsens förslag till program för en sammanhållen stad 2015-2020. Det har länge funnits ett behov av att föra samman de tre visionerna i ett samlat program. Utmaningarna i de tre geografiska områdena är snarlika och det finns ett värde i en gemensam kraftsamling. Kommunstyrelsens gedigna bakgrundsarbete har tagit tillvara de positiva erfarenheter som gjorts under de gångna åren och identifierat svagheter i vissa delar, t ex vad avser finansiering, projekt, kontinuitet och samverkan. Introduktionen av risk- och sårbarhetsindexet har tillfört ett djup till diskussionerna om utmaningarna i ytterstaden. Indexet är ett konkret verktyg som visar var i staden en förstärkning av insatser utifrån visionernas målområden är extra angelägen och skapar möjligheter att rikta insatser dit där de gör mest nytta.

En viktig aspekt i det fortsatta arbetet är att fånga upp idéer och förslag som ”faller mellan stolarna” och som inte naturligt har sin hemvist i en nämnd eller styrelse. Möjligheterna för stadsdelsnämnderna att även fortsättningsvis kunna finansiera sådan innovativ verksamhet med centralt avsatta medel är ett steg på vägen. Att ta tillvara

skärningspunkter mellan offentlig, privat och ideell sektor är en förutsättning för att utvecklingskraft och nytänkande ska kunna omsättas i handling påpekar utredarna.

Samtidigt finns det skärningspunkter där förvaltningar och bolag ”konkurrerar” om samma målgrupp. Det gäller t ex i gränssnittet mellan jobbtorgen/arbetsmarknadsförvaltningen och utbildningsförvaltningen/uppföljningsansvaret. Här behöver samarbete och samverkan öka ytterligare i strävan mot gemensamt uppställda mål.

De förslag till mål och delmål för utbildningsnämnden som läggs fram i förslaget till program för en sammanhållen stad 2015 ligger väl inom ramarna för nämndens utvecklingsområden. Ökad föräldrasamverkan, öppna upp skolan utanför skoltid, förstärkt språkutveckling i förskolan samt vidareutveckling av fokusskolorna ligger väl i linje med utbildningsnämndens skolstrategier för ytterstaden.

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner förvaltningens förslag som svar på remissen och att beslutet justeras omedelbart.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 september 2014 att besvara remissen med förvaltningens utlåtande.

Hässelby-Vällingbys stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 4 september 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att staden fortsätter med ett program för valda områden i ytterstaden. Det är också positivt att urvalet utgår från variabler som kan mätas över tid. Det innebär att effekter kan mätas och att andra områden kan bli aktuella framöver.

Förvaltningen instämmer i förslaget att satsa på attraktiva tyngdpunkter där man tar ett helhetsgrepp på hur ett område skall utvecklas. Sammankoppling av stadsdelar är även viktig som ett led i att öka integrationen.

Hässelby-Vällingby har under en kort tid omfattats av satsningar inom ramen för ytterstadsveckling. Ett flertal projekt har startat under året och merparten av dem lägger stort fokus på ett förebyggande arbete. En fördel har varit, som även omnämns i stadsledningskontorets rapport om slutssatser och utvärdering *Visionsarbete i ytterstaden 2007-2014*, att förvaltningen utvecklat ett starkt ägarskap och lokal förankring i de projekt som startat. Det har varit mycket effektivt för hur arbetet har utvecklats. Förvaltningen ser därför positivt på förslaget hur det lokala arbetet med social hållbarhet skall organiseras.

En stark lokal förankring är nödvändig och förslaget att facknämnderna skapar en organisation för ytterstadsarbete är av stor vikt för att uppnå goda resultat. Förvaltningen har god erfarenhet av att nå resultat med ytterstadsarbetet när facknämnderna organisatoriskt har samlat uppdraget med ytterstadsutveckling på ett

fåtal i organisationen. Stadsdelsförvaltningens erfarenhet är även att det lokala arbetet för att uppnå en social hållbarhet måste ske i nära samverkan med olika aktörer som skola, polis och stadsdelförvaltning.

De projekt som för närvarande pågår i stadsdelen inriktar sig på ett flertal förebyggande insatser och involverar på olika sätt facknämnder, polis och bostadsföretag. I det nära samarbetet har ofta bra lösningar och aktiviteter kunnat arbetas fram inom ramen för ordinarie organisation och budget. Under sommaren kunde stadsdelsförvaltningen använda idrottshallen i Smedshagen utan kostnad och därigenom enkelt skapa prova på aktiviteter för ungdomar i området.

Samverkan med föreningar i området möjliggjorde att aktiviteter kunnat genomföras vid baden som märkesstagning och aktiviteter för att skapa vattenvana. Idrottsförvaltningen har även vid andra tillfällen kunnat erbjuda prova på aktiviteter för att bredda intresset för olika sporter.

Förvaltningen har genomfört två välbesökta boendedialoger och förvaltningen delar uppfattningen att detta arbetssätt både kan utvecklas och även ytterligare involvera lokala aktörer.

De boendedialoger som genomförts har gett positivt fokus på berörda områden och bidragit till ökat engagemang och därmed ökat förutsättningarna för trygghet och trivsel. Många förslag och önskemål framkom. Ett förslag har lett till att en mötesplats i Grimsta startats. Mötesplatsen är en samverkan mellan stadsdelsförvaltningen, utbildningsförvaltningen och Svenska bostäder. Verksamheten arbetar förebyggande med att ge eleverna bättre skolresultat och därmed större förutsättningar att gå vidare till fortsatta studier eller arbete. Mötesplatsen är öppen för alla och förväntas även bidra till ökad trygghet genom att erbjuda aktiviteter och möten mellan medborgare.

Det är bra att målen ska inarbetas i stadens styr- och ledningssystem, ILS, då detta även innebär en tydligare organisatorisk koppling till den ordinarie verksamheten.

Namnbytet från trygghet i vardagen till lokalt arbete med social hållbarhet är positivt eftersom det syftar på det som ska uppnås, en målbild, en likvärdighet. Ytterstadsutveckling är ett ord som är mer exkluderande. Förvaltningen delar uppfattningen om att arbetet med social hållbarhet skall ledas av stadsdelsförvaltningen. Hässelby-Vällingby har trots en kort period i arbete med ytterstadsutveckling mycket goda erfarenheter av att huvudansvaret förläggs lokalt.

Förvaltningen håller med om att det är viktigt att få ett engagemang från medborgare, föreningar och näringsliv i den lokala utvecklingen för ökad trygghet, ökad delaktighet och stärkt sammanhållning. Inom stadsdelsområdet har stadsdelförvaltningens medborgarvärdar bidragit till ett ökat engagemang. Arbetssättet med medborgarvärdar i området är ett lyckat exempel på en smidig och enkel väg för medborgare att både lämna idéer och synpunkter som sedan kan förmedlas vidare till rätt aktör.

Den organisation förvaltningen valde att skapa kring arbetet med ytterstadsutveckling, att samla alla projekt i en projektorganisation, har även medfört att det har varit enkelt för medborgare att komma med idéer och vara involverade i arbetet. Den nystartade Bibblerian är ett annat exempel där flera aktiviteter kunnat

skapas genom engagemang från medborgare.

Förvaltningen anser att det är viktigt att upprätthålla en regional samverkan och att man inom staden har en tydlig roll- och ansvarsfördelning vid genomförandet av detta omfattande arbetet. Att det finns en tydlighet kring ansvar och finansiering om vad som ska ingå inom ordinarie verksamhet och vad som ska bedrivas inom projektets ramar är också viktigt.

Det är viktigt att särskilda medel ska kunna sökas. Det gör att nya arbetsmetoder och arbetssätt kan prövas innan de eventuellt övergår i ordinarie verksamhet.

Förvaltningen har nu åtta stora pågående projekt igång. Flera har startat nyligen och där effekten ännu är för tidigt att mäta resultat av. Projekten hänger alla ihop och har ett mycket starkt fokus på ett förebyggande arbete. De innefattar även den fysiska miljön vilket har varit av stort värde för att få ett helhetstänk. Flera av projekten behöver därför fortsatt stöd av projektmedel då det ännu är för tidigt att kunna implementeras i de ordinarie verksamheterna. Exempel på detta är: Bibblerian, Medborgarvårdar, Medborgarvårdar unga, trygghetskapande aktiviteter, Föräldracoacher och mötesplats Grimsta.

Samtliga projekt har startat under 2014. De har på kort tid visat ge positiva effekter utifrån de mål som satts upp men behöver ges ytterligare tid och möjlighet att arbetet sker i projektform och stötts genom projektmedel.

I förslaget föreslås vissa områden ingå i målsättningen med det lokala arbetet för att öka den sociala hållbarheten. I stadsdelsområdet nämns Hässelby gård, Hässelby strand, Grimsta och Vällingby. Förvaltningen vill dock understryka vikten av att även området Smedshagen omfattas. I den Sweco-rapport som togs fram i augusti 2012 och som beskriver utvecklingen av Hässelby-Vällingby 2002-2011 har området Smedshagen exkluderats från Hässelby Villastad och presenterats separat. Vid denna nedbrytning framkommer att de socioekonomiska förutsättningarna i Smedshagen är långt mycket sämre jämfört med Hässelby Villastad men detta tenderar att inte synas då den procentuella andelen av befolkningen där är avsevärt lägre. 2011 utgjorde befolkningen i Smedshagen endast 12 % av befolkningen i Hässelby Villastad. Smedshagen är ett mycket prioriterat område i stadsdelsförvaltningens ytterstadsarbete. Flera förebyggande aktiviteter är förlagda till området och förvaltningen samverkar nära med skola, polis och bostadsföretag för att vända den utvecklingen i området. Behovet av att öka sysselsättningsgraden, minska ohälsotalen samt öka andelen behöriga till gymnasiet är mycket stort. Förvaltningen har idag inom ramen för de pågående ytterstadsprojekten upparbetat ett bra samarbete med det största bostadsföretaget i området, Hässelbyhem. Förvaltningen har även gjort riktade satsningar i samverkan med bland annat idrottsförvaltningen, ex. ”öppen hall” under sommarmånaderna. Förvaltningen har under den tid stadsdelsområdet omfattats av ytterstadsutveckling valt och sett nödvändigheten av att koncentrera arbetet kring Hässelby gård, Grimsta, Smedshagen och Vällingby. Förvaltningen bedömer att behovet av extra insatser kvarstår i dessa områden.

Förvaltningen vill understryka vikten av att beakta demokrati-aspekten. Det är viktigt att staden når ut med information om hur samhället fungerar, hur man som

medborgare har möjlighet att påverka genom att rösta, delta i möten med politiker, medverka i intresseföreningar med mera.

Förvaltningen anser att arbetet med att människor ska ha egen försörjning är mycket viktigt. Ett led i detta kan vara att ordna ferieanställningar och olika typer av praktikplatser. De satsningar som görs från stadens sida med feriearbeten bör finnas med i den ordinarie budgeten för och därigenom även få till stånd en bättre framförhållning i att skapa arbetsplatser.

Ett av målen i programmet är att öka möjligheten för 20–29-åringar att etablera sig på arbetsmarknaden. Förvaltningen ser positivt på att lösningar för arbetslöshet inte behöver ligga i närområdet.

Förvaltningen vill också betona att gruppen unga vuxna med funktionsnedsättning är en växande grupp som är i behov av extra stöd för sin etablering på arbetsmarknaden.

I stadsutveckling är det viktigt att små centrumanläggningar, butikslokaler inte står tomma och öde. Det skapar ett ingenmansland och sådana miljöer är vanliga i ytterstaden. En snabbare process vad gäller planarbete och dialog med centrumägare behöver utvecklas.

Förvaltningen ser positivt på förslaget att stadsledningskontoret får en samordnande roll bl.a för att öka erfarenhetsutbyte mellan de olika stadsdelsnämnderna. Erfarenheter kan på så sätt delges och idéer kan spridas vidare och utvecklas mellan stadsdelarna.

Avslutningsvis vill förvaltningen understryka vikten av att fokus sätts på långsiktighet och integrering i ordinarie verksamhet när projekt tillskapas så att lyckade projekt ges möjlighet att implementeras i den ordinarie verksamheten.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 september 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har deltagit i referensgruppen inför framtagandet av programmet. Mycket av det arbete som beskrivs i förslaget till program för sammanhållen stad är sådant som redan pågår inom stadsdelsförvaltningens verksamheter. Förvaltningen ställer sig dock tveksam till hur en del av de förslag som förs fram ska rymmas inom befintlig budget. Exemplet med sociala insatsgrupper (SIG) 20-29 år innebär att socialtjänsten ska arbeta med en målgrupp som de inte har idag. De flesta av dessa personer är inte aktuella varken på försörjningsstöd eller missbruk, men det finns en stor risk att de blir det under en övergångsperiod när de fångas upp. Hur detta ska rymmas i befintlig budget är svårt att se.

Förvaltningen samarbetar dels internt och dels externt med andra stadsdelsförvaltningar, fackförvaltningar och kommunala bolag, men också med relevanta externa aktörer och medborgargrupper. Stadsdelsnämnden har beslutat om

mål som kan placeras inom ramarna för detta program. Att programmet integreras i ILS ser förvaltningen som mycket positivt.

Förvaltningen ser också positivt på de utpekade målområdena och ansvarsfördelningen för att uppnå de olika målen inom dessa. Förvaltningen är också positiv till att samverkan och utvärdering betonas i förslaget. Det är också viktigt att programmet kopplas ihop med de samverkansavtal som skrivs med polisen och med de mål som finns inom de lokala brottsförebyggande råden.

Förvaltningen efterlyser ett förtydligande kring stadsdelens ansvarstagande roll rörande de punkter under målet för skola och utbildning (*Varje grundskolas betygsresultat och resultat för nationella prov i årskurs 3, 6 och 9 ska motsvara minst medelvärdet för riksgenomsnittet i Sveriges skolor när elever som gått i svensk skola mindre än 3 år särredovisas.*) som inte innefattar förskola eller aktiviteter efter skoltid.

Förvaltningen delar huvudsakligen uppfattningen om vilka stadsdelar som är extra utsatta enligt det index som tagits fram. Resultaten ligger i linje med det arbete som görs inom lokala brottsförebyggande rådet i Enskede-Årsta-Vantör med att ta fram en fördjupad analys av stadsdelsområdet. Förvaltningens uppfattning är dock att utvecklingen i Bandhagen inte är så oroande sett till resultaten i social risk och andra faktorer så som ungdomar i riskzon. Det bör också finnas utrymme för att prioritera även andra områden. Dalen, med 4500 invånare, är ett område som förvaltningen bedömer som extra utsatt, men som socioekonomiskt försvinner i Gamla Enskede som Dalen tillhör.

I programmet föreslås att analyser ska göras av stadsdelsnämnderna tillsammans med de kommunala bostadsbolagen. Förvaltningen vill betona vikten av att ta hänsyn till de lokala förutsättningarna i respektive område. I två områden, Östberga och Hagsätra, finns en procentuellt sett liten andel kommunala hyresrätter, vilket gör att arbetet i dessa stadsdelar ser annorlunda ut.

Förvaltningen anser det viktigt att facknämnderna har med de utsatta områdena i sina verksamhetsplaner då de många gånger står för den service som finns, exempelvis idrott, trafik, kultur och utbildning. Stadsdelsförvaltningen upplever att det i vissa av de uppräknade stadsdelarna är ett högre slitage, till viss del eftersatt skötsel och underhåll samt bristande kulturutbud.

Det bör förtydligas vilken form av service som stadsdelsnämnden ska svara för att medborgarna ska vara nöjda med inom mål 2.4. (*Möjlighet till kulturutövning ska vara god. – Fler medborgare inom programmets områden är nöjda med servicefunktioner.*)

Stadsdelsnämnden är inte omnämnd i vissa av de målområden som riktar sig mot stadsmiljö och boende. Det är oerhört viktigt att det sker en samordning eftersom det är en förutsättning för en sammanhållen stad.

Slutligen konstaterar förvaltningen att det ofta behövs en verksamhet rent fysiskt i de olika stadsdelarna då många av de som är i målgruppen fångas upp lokalt genom uppsökande arbete. Då är tröskeln lägre om det kan göras lokalt. Det gör att även mer av samma ordinarie arbete kan få högre kostnader för exempelvis lokaler och det bör således vara möjligt att söka finansiering för detta. Det kostar även resurser att samordna det ordinarie arbetet vilket det också bör vara möjligt att söka medel för.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 september 2014 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen utan eget ställningstagande.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 augusti 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning ser positivt på att ett nytt gemensamt program för ytterstadsarbetet tas fram. Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning ser gärna att samtliga ytterstadsnämnder omfattas av programmet men att särskilda medel avsätts för insatsområdet, social hållbarhet, för de föreslagna nämnderna med ett högt riskindex.

Det är viktigt att Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd kommer att omfattas av de första tre insatsområdena; Stadsmiljö och boende, Skola och utbildning samt Jobb och företagande och att budgeten utökas för stadsdelsnämnden i den omfattning som sommarjobb mm förväntas kunna erbjudas för ytterstadens ungdomar.

För det fjärde insatsområdet; lokalt arbete för social hållbarhet, har de stadsdelar valts ut med ett högt riskindex, baserat på den inventering av sociala risker som Sweco gjort på uppdrag av Stockholms stad. Resultatet av inventeringen visar att Hägersten-Liljeholmen har ett lågt index och därför inte heller omfattas av det insatsområdet.

Stadsdelsförvaltningen fortsätter det ordinarie arbetet inom ramen för stadens trygghets- och säkerhetsprogram.

Viktigt för förvaltningen är också att utbyta och sprida goda exempel, likaså kan det finnas behov av att delta i arbetet med att utveckla nya metoder inom det sociala området för till exempel uppsökande arbete och mentorskap. Stadsdelsförvaltningen ser gärna att inbjudan ges till sådana samarbeten.

Det kan också vara värt att uppmärksamma att det i Hägersten-Liljeholmen vistas ett stort antal ungdomar både dag- och kvällstid då Liljeholmen är det gymnasietätaste området i Stockholm. Med tanke på det stora antalet gymnasieelever i Liljeholmen kan det vara motiverat med en särskild insats för ungdomarna i området framöver.

I ärendet nämns också att Bostadspotential i Stockholm kommer att innebära ett

ytterligare fokus på ytterstaden. 40 000 bostäder ska byggas inom söderort, fram till 2030. Den största andelen av bostadsbyggande kommer att äga rum i Hägersten-Liljeholmen. I ärendet pekar stadsledningskontoret på att boendedialogerna är värdefulla och positiva. Hägersten-Liljeholmens möjlighet att genomföra den typen av boendedialoger skulle underlättas med finansiering via program för en sammanhållen stad. Det talar för att Hägersten-Liljeholmen kan behöva extra insatser i samband med bostadsbyggandet för att stärka dialogen och ta tillvara den potential som finns bland de nya invånarna.

Förvaltningen vill särskilt peka på vikten av målinriktade insatser för inriktningsmålet ”jobb och företagande” i söderort med syfte att skapa förutsättningar för en jämn fördelning av arbetsplatser mellan norra och södra Stockholm.

Tidigare undersökningar har visat att företagandet har en avgörande betydelse för söderorts utveckling. Stockholm Business Region (SBR) har nyligen genomfört en analys av utvecklingspotentialen av Söderorts olika företagsområden som till exempel kan ligga till grund för att utveckla områdenas särart. Med insatser för klusterutveckling och innovationer vid Telefonplan kan söderort få en fortsatt positiv utveckling samtidigt som programmets mål uppfylls.

Potentialen är tydlig genom att en stor del av företagen inom de kreativa näringarna är lokaliserade söder om city, mot Södermalm, söderort och i synnerhet mot Telefonplan. Telefonplan har idag utvecklats till ett av Sveriges största kluster för företagare inom kreativa näringar, med bl.a. Konstfack, Transit, Hyper Island och Kolonien. Telefonplan lyfts fram, i SLL:s rapport ”Synergier mellan investeringar - för en tät och flerkärnig Stockholmsregion 2014”, som stärker den bilden.

Som tidigare nämnts ser Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning en fördel i att samtliga ytterstadsnämnder omfattas av programmet men att särskilda medel avsätts för insatsområdet ”lokalt arbete för social hållbarhet”, för de föreslagna nämnderna med ett högt riskindex. Detta bör förtydligas ytterligare i programbeskrivningen.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 26 september 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Underremiss

Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Familjebostäder ser det nya programmet för en sammanhållen stad, som ett bra verktyg, där ytterstadsfrågorna tydligt lyfts fram med en vilja att konkretisera huvudteman, mål, uppföljning och ansvar.

Bolaget har lyft frågor om innehållet i temat ”lokalt arbete med social hållbarhet” där Familjebostäder menar att trygghetsfrågor måste vara i fokus samt vikten av att både stadens och privata bostadsbolag deltar i arbetet.

Vidare oroas bolaget för att uppstartade och pågående projekt i stadens utsatta stadsdelar kan komma att upphöra om stadsdelsnämnderna inte kan finansiera satsningarna inom ordinarie verksamhet, då de tidigare finansierats via ytterstadsmedel.

Familjebostäder håller med om vikten av långsiktighet i arbetet med ytterstadsutveckling och programmet sätter upp mål för programtiden 2015-2020, men det bör framgå när programmet ska revideras och nya mål för att nå den övergripande visionen om 2030 ska genomföras.

Stockholmshems och Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bolagen ställer sig i princip positiva till ambitionen att ta ett helhetsgrepp för att skapa en sammanhållen stad och integrera arbetet i ordinarie verksamhet. Det breda angreppssättet innebär samtidigt att programmets övergripande syfte delvis blir otydligt och delvis blir snarlikt kommunfullmäktiges budget. För att få största möjliga genomslag krävs enligt vår uppfattning en tydligare definition av vad som avses med en sammanhållen stad samt en hårdare prioritering. Sannolikt hade förslagen blivit skarpare om de mest angelägna frågorna för en sammanhållen stad hade prioriterats och om förslag på synsätt och mer konkreta aktiviteter hade presenterats.

Bolagen ser en sammanhållen stad som långsiktigt socialt hållbar, där alla stockholmare har likvärdiga förutsättningar. Det borde vara utgångspunkten för stadens fortsatta arbete med det föreslagna programmet. Till exempel är det svårt att se kopplingen mellan de energieffektiviseringar, som omnämns, och en socialt sammanhållen stad.

För bolagens del görs redan mycket av det som anges i målen. Förslaget om utökade lokala samarbeten är dock relevant eftersom det saknas i några områden där Stockholmshem och Svenska Bostäder har ett större bestånd.

Så som bolagen förstår programmet rör de föreslagna målområdena alla stadsdelar och ska vara del av ordinarie verksamhet. Däremot avses insatser för social hållbarhet, för vilka särskilda medel anslås, bara finns tillgängliga för stadsdelar som utpekats som särskilt viktiga utifrån en riskanalys. Bolagen tycker att det är bra att kunskap om riskområden finns och vägs in i bedömningar när det gäller särskilda medel för projekt, men är kritiskt till att inte fler stadsdelar kan söka anslag om de anser sig ha behov och bra idéer. Självklart bör däremot ansökningarna vägas mot behovet av insatsen.

De medel som föreslås disponeras under programperioden är 150 mnkr, vilket är mindre än under perioden 2007-2014, då motsvarande projekt disponerade 450 mnkr. Bolagen ställer sig frågande till om de föreslagna medlen räcker för att få insatser med genomslagskraft.

Till sist ser bolagen positivt på att bostadsbolagen utpekats, som en viktig part för utvecklingen av social hållbarhet i områden, där de har stor dominans. Andra viktiga aktörer att involvera i detta arbete är de lokala brottsförebyggande råden och de lokala fastighetsföreningarna som har intresse av att öka attraktiviteten i sina områden.

Bolagen ser fram emot att vara en aktiv del i detta arbete.

SBR:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

SBR anser att ”Program för en sammanhållen stad 2015-2020” är ett ambitiöst och konkret dokument som syftar till att samordna stadens insatser för att bygga en tät hållbar (socialt, ekonomiskt och miljömässigt) blandstad av kvalitet.

SBR har medverkat i arbetet med att realisera Vision Söderort avseende insatser för fler arbetsplatser och i den analys av utvecklingspotentialen av Söderort framkommer att staden ska planera kontorsetablering i kollektivtrafiknära, täta lägen där servicegraden och lägeskvaliteten är hög. I analysen konstateras också att innerstadsexpansion är möjlig vid Gullmarsplan och Liljeholmen.

Under rubriken Målområden föreslås att företagsutveckling ska prioriteras. Det är i detta sammanhang viktigt att staden har en tydlig gränsdragning mot gynnande av enskild samt att staden inte på något sätt konkurrerar med befintligt näringsliv.

SBR kan konstatera att bostadsbehovet i den växande staden är överhängande, i synnerhet som kompetensförsörjningen är beroende av tillgången på bostäder. Desto viktigare blir det att trots detta säkerställa att staden utvecklas till en tät, hållbar blandstad som i alla delar inrymmer arbetsplatser, handel och bostäder för att livsmiljön ska vara trygg, tillgänglig och innehålla ett brett serviceutbud. Det är därför viktigt att staden, i samtliga stadsutvecklingsprojekt, där så är möjligt, planerar för tillräckligt många kvadratmeter verksamhetsyta. Hur detta ska organiseras och genomföras skulle kunna förtydligas ytterligare i ”Program för en sammanhållen stad 2015-2020”.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen är positiv till att ett ”Program för en sammanhållen stad 2015-2020” tagits fram och även till att de analyser, som ligger till grund för programmets utarbetande. Koncernledningen ställer sig bakom huvuddelen av det föreslagna programmet och dess mål och ambitioner men vill poängtera några aspekter ytterligare.

Stadens bolag har bl.a. genom satsningen Stimulans för Stockholm genomfört ett omfattande upprustnings-, energieffektiviserings- och trygghetsarbete i de aktuella områdena. Bolagen har också i vissa områden satsat på en förstärkt förvaltningsorganisation, som också i vissa fall samarbetat med både socialtjänsten och polisen, med goda resultat. Dialogarbetet har också utvecklats, men kan naturligtvis förstärkas ytterligare. Koncernledningen anser att detta kan förtydligas i programmets avsnitt Arbetsmodell. Dialogarbetet är viktigt i utvecklingen av behövliga åtgärder, men offentliga och privata initiativ och samverkan måste omfatta även en samverkan med stockholmarna, och inte bara en dialog, för att uppnå önskat resultat.

Programmet anger att ”bostadsbyggandet och upprustningen av miljonprogrammen och stadsutvecklingens positiva kraft ska utgöra motorn i utvecklingsarbetet”.

Koncern-ledningen måste i detta sammanhang poängtera att bolagens samtliga åtgärder, enligt 'lagen om Allmännyttiga bostadsföretag', som trädde ikraft 1 januari 2011, måste ske utifrån ett affärsmässigt ställningstagande. Syftet med lagstiftningen är att kommunala bolag inte ska kunna genomföra åtgärder, som undergräver konkurrensen med privata fastighetsägare och därmed försämrar deras konkurrenskraft.

Genom den extra satsningen; Stimulans för Stockholm, som genomförts 2009-2014 har också stora åtgärder avseende upprustning, energieffektivisering och trygghet genomförts, vilka också gett goda resultat i både Nöjd-Kund-Index och Trygghetsindex. Genom att stora satsningar redan genomförts, är bolagens ekonomiska utrymme framåt också beroende av en bedömning av åtgärdens långsiktiga lönsamhet.

Koncernledningen delar bolagens uppfattning om att programmet skulle kunna omfatta en tydligare prioritering av åtgärder, eftersom de nu anslagna medlen är mer begränsade än tidigare och en större andel bygger på att de inryms i stadsdelsnämndernas befintliga budgetar. En stor frihet i möjliga åtgärder, i kombination med en relativt hierarkisk styrd utvärderingsprocess, kan försvåra urvalsprocessen och därmed förskjuta genomförandet.

Koncernledningen ser också med viss oro på att programmet ska integreras och implementeras och följas upp i ILS. Koncernledningen anser att här finns en risk att ILS-systemet, dess redovisningar och uppföljningar blir så omfattande att berörda beslutsfattare och andra intressenter inte kan få en rättvisande bild av respektive bolags och nämnds verksamhet. Naturligtvis ska inriktnings- och verksamhetsmål justeras och följas upp inom systemets ramar, men det är viktigt att systemet hålls enkelt, överskådligt samt att det inte används till mer än vad det ursprungligen är avsatt för; en enkel och överskådlig styrning och uppföljning av kommunfullmäktiges mål, nedbrutet på respektive verksamhet inom staden. Om ILS-systemet tyngs ytterligare, tappar staden styr- och uppföljningsfunktionen, och skapar istället en databas med diverse lagrad information. Program och riktlinjer bör, om de ska inkluderas i systemet, redovisas separerat från den obligatoriska redovisningen i tertiärrapporter, verksamhetsberättelser och budgetarbetet. Särskilt som detta program och dess åtgärder främst är tillämpliga i ett begränsat antal stadsdelar.

Sammantaget är koncernledningen positiv till förslaget till Program för en sammanhållen stad 2015-2030, samt även till det underlag som legat till grund för förslaget.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor yttrande har i huvudsak följande lydelse.

Rådet saknar i princip personer med funktionsnedsättning i detta viktiga styrdokument. Förutom en rad om psykisk ohälsa så saknar rådet hur Stockholm ska bli en sammanhållen stad för alla, eller ska vissa grupper exkluderas? Det står inget om vikten med samarbete med de lokala råden som finns knutna till stadsdelarna eller facknämnderna för att få till bostäder för alla som ett exempel. Ur vårt perspektiv så är det många och stora brister i detta förslag fram